

РЕЦЕНЗІЯ

**кандидата педагогічних наук, доцента,
доцента кафедри професійної освіти в сфері технологій та дизайну
Інни Василівни КОСЯК**

**на дисертаційну роботу Романа Володимировича Дужого
на тему: «Курсова підготовка військовослужбовців для участі в
міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями)**

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Дисертаційне дослідження Дужого Романа Володимировича виконано на перетині актуальних проблем професійної педагогіки та військової освіти. Його своєчасність зумовлена трансформацією безпекового середовища, стратегічним курсом України на євроатлантичну інтеграцію та об'єктивною потребою у відновленні й розвитку системи курсової підготовки військовослужбовців до участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки (МОПМБ) у післявоєнний період.

Особливого значення тема набуває в контексті необхідності систематизації та інтеграції у зміст підготовки унікального бойового досвіду, набутого Збройними Силами України, а також приведення такої підготовки у відповідність до стандартів НАТО та ООН. Наявність суперечності між суспільним запитом на високоякісну курсову підготовку фахівців для міжнародних місій та недостатньою науковою розробленістю відповідних педагогічних механізмів переконливо засвідчує актуальність обраної теми.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Київського національного університету технологій та дизайну «Інноваційні технології та сучасні методи підготовки фахівців для професійної освіти» (державний реєстраційний номер 0120U102353).

Наукова новизна одержаних результатів

Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що автором отримано результати, які мають наукову новизну.

Найбільш вагомі результати.

Уперше:

- розроблено та теоретично обґрунтовано модель курсової підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ, що інтегрує концептуально-цільовий, змістовий, процесуальний, організаційний, результативний та ресурсний компоненти;

- визначено та систематизовано чинники, які детермінують якість і результативність курсової підготовки до миротворчої діяльності;

- розроблено систему кількісних критеріїв та показників оцінювання рівня сформованості готовності військовослужбовців до участі в МОПМБ;

- розроблено науково обґрунтовану класифікацію ресурсів і методів курсової підготовки.

Удосконалено методику курсової підготовки військовослужбовців (проект освітнього стандарту, таксономія результатів навчання, система оцінювання компетентностей, підходи до добору змісту й методів з урахуванням пізнавальних стилів, конкретизація ключових понять).

Набули подальшого розвитку методи емпіричного педагогічного дослідження в частині розроблення опитувальників для діагностики рівня сформованості готовності.

Наукова новизна дисертаційної роботи є переконливою, підтверджена результатами дослідження та достатньо повно висвітлена у публікаціях автора.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень

Обґрунтованість і достовірність результатів забезпечується: коректним визначенням мети, завдань, об'єкта, предмету й гіпотези; опрацюванням значного масиву джерел (256 найменувань, із яких 114 – іноземними мовами); застосуванням комплексу взаємодоповнювальних теоретичних та емпіричних методів, адекватних меті дослідження. Особливо слід відзначити ґрунтовність статистичного опрацювання даних із застосуванням пакета SPSS (дескриптивна статистика, кореляційний, дисперсійний, факторний та кластерний аналізи, критерії Колмогорова-Смирнова, Манна-Уїтні, Крускала-Уолліса), а також підтвердження надійності авторського опитувальника високими значеннями коефіцієнта α -Кронбаха. Це забезпечує об'єктивність і статистичну вірогідність висновків.

Структура дисертації логічна: анотації двома мовами, вступ, три розділи з висновками, загальні висновки, список джерел і додатки. Загальний обсяг – 282 сторінки (250 – основний текст).

Значення одержаних результатів для науки і практики

Теоретичне значення полягає у розвитку теорії та методики професійної освіти шляхом обґрунтування цілісної моделі курсової підготовки, сумісної з міжнародними стандартами.

Практичну цінність засвідчує розроблення авторських навчальних програм, навчально- та науково-методичних матеріалів, діагностичного інструментарію і системи оцінювання компетентностей. Результати дослідження впроваджено в освітній процес чотирьох установ (Національної академії внутрішніх справ, Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, Національного університету оборони України та Центру з питань захисту цивільного населення в умовах конфлікту CIVIC), що підтверджується відповідними актами.

Структура і зміст дисертаційної роботи. Відповідність дисертаційного дослідження встановленим вимогам.

Зміст дисертаційного дослідження загалом відповідає обраній темі, логічно структурований, інформаційно ємкий. Рукопис містить повний комплекс відповідних встановленим вимогам структурних елементів: анотацію (українською і англійською мовами), вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел, додатки.

Анотація стисло відображає основні моменти розвитку наукового осмислення дисертантом теми дослідження.

У вступі обґрунтовано актуальність вибору теми, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, подано методи наукового дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено відомості про апробацію та шляхи впровадження отриманих результатів дослідження.

У першому розділі – Підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних операціях: теоретичні основи, стандарти та досвід реалізації –

автором досліджено та проаналізовано сутність та типи сучасних воєнних конфліктів; досвід підготовки військовослужбовців для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки провідних країн світу, зокрема США, Німеччини, Туреччини, Італії. Особливу увагу було звернено на курсову підготовку військовослужбовців в системі професійної освіти України та відповідності її до вимог ООН та НАТО.

У другому розділі – *Модель системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ* – обґрунтовано важливість компетентнісного підходу як сучасного методологічного підходу до курсової підготовки військовослужбовців для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. З'ясовано визначення дефініцій та змісту компетентностей, які необхідно сформувати у випускників курсової підготовки для участі в МОПМБ: компетентність, соціальна компетентність, комунікативна компетентність, інформаційна компетентність, лідерська компетентність, професійна компетентність.

На основі аналізу кваліфікаційних вимог майбутніх військовослужбовців для участі в МОПМБ та програм їх підготовки автором розроблено проєкт стандарту та програму курсової підготовки військовослужбовців для участі МОПМБ, які сумісні з міжнародними стандартами та є базою для формування компетентностей; обґрунтовано та спроєктовано модель системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ на засадах системного, інтегративного, аксіологічного, акмеологічного, компетентнісного, контекстного, особистісно-орієнтованого, діяльнісного, синергетичного підходів до організації їх професійної підготовки у межах розвитку професійної компетентності. Визначено критерії та рівні сформованості готовності для об'єктивного оцінювання результатів підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ.

У третьому розділі – *Експериментальна перевірка ефективності розробленої моделі системи курсової підготовки* – висвітлено алгоритм проведення експериментальної перевірки ефективності розробленої моделі системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ й

етапи експериментально-дослідного навчання на її основі; впроваджено авторські методики у систему підготовки військовослужбовців до участі в МОПМБ. Проаналізовано та інтерпретовано отримані результати педагогічного експерименту із впровадження моделі системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ; наведено використані статистичні способи обробки отриманих даних експерименту (Колмогорова-Смирнова, Манна-Уїтні, Крускала-Уолліса). Експериментально перевірено та підтверджено результативність розробленої моделі системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ.

Повнота викладення результатів у публікаціях та академічна доброчесність

Основні положення дисертаційного дослідження відображено в достатній кількості наукових публікацій (18 публікацій, з яких 9 наукових статей та 9 додаткових публікацій), серед яких 2 статті у виданнях, що індексуються в базі даних Scopus, та 7 статей у фахових наукових виданнях України категорії «Б» за спеціальністю 015 Професійна освіта. Результати дослідження апробовано на 9 наукових конференціях і семінарах, з яких 6 міжнародних та 3 всеукраїнські.

Тематика опублікованих праць повністю відповідає змісту дисертаційної роботи та відображає всі ключові етапи дослідження. Кількість і зміст публікацій є достатніми для представлення дисертації до захисту. Наукові публікації відповідають вимогам пп. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44. Значна кількість апробаційних публікацій свідчить про активну участь здобувача в науковому житті та систематичне представлення результатів дослідження науковій спільноті, що сприяло їх фаховому обговоренню.

Робота відповідає принципам академічної доброчесності. Посилання на використані джерела оформлено належним чином, а анотації повною мірою відображають зміст дослідження. У дисертації чітко визначено особистий внесок автора в опублікованих у співавторстві працях. Використання

результатів інших дослідників здійснено коректно, із належним цитуванням першоджерел. Наукові положення, висновки, рекомендації та результати дослідження, винесені на захист, є результатом особистої наукової роботи здобувача.

Підстав вважати, що дисертаційна робота містить ознаки академічного плагіату, фабрикації чи фальсифікації результатів дослідження, не встановлено.

Дискусійні положення та зауваження

Високо оцінюючи дисертаційну роботу, вважаємо за доцільне висловити низку зауважень і побажань дискусійного характеру:

1. На стор. 8 рукопису дисертант зазначає, що у процесі дослідження «визначено та обґрунтовано організаційно-педагогічні умови ефективного впровадження моделі системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ», втім ці ж самі умови зазначені на стор. 100 як педагогічні, на стр. 115 - психолого-педагогічні. Зазначене вище призводить до неповного розуміння, які саме умови, на думку автора, треба розуміти як «педагогічні», «психолого-педагогічні», «організаційні». На нашу думку, причиною цієї ситуації є відсутність належного обґрунтування, що базується на дослідженнях провідних експертів у цій галузі або на результатах власних наукових напрацювань.

2. Дисертант на високому рівні обґрунтував модель системи курсової підготовки військовослужбовців для участі в МОПМБ, проте, у висновку до розділу 3, стор. 218 автор прописує, що розроблена модель ґрунтується на модульно-сценарному та компетентісно-орієнтованому підходах, а на стор. 118 (другий розділ, рис. 2.3) вказано системний, інтегративний, аксіологічний, акмеологічний, компетентісний, контекстний, особистісно-орієнтований, діяльнісний, синергетичний підходи.

3. На стор. 130, 131, 139, 141 дослідження автор наголошує на якості навчального середовища, проте як на стор. 131, 179, 181 це середовище визначено як освітнє. Ми пропонуємо зупинитися на дефініції «освітнє середовище», оскільки це сучасніше та більш ширше поняття, яке охоплює навчання, виховання та загальний розвиток особистості.

4. У тексті дисертації зустрічаються поодинокі стилістичні та орфографічні помилки (до прикладу на стор. 75 «Завершує послідовність формулювання компетентностей», замість «формування компетентностей»)

Висловлені зауваження мають переважно рекомендаційний і дискусійний характер, не впливають на загальну позитивну оцінку роботи та не знижують її наукової новизни, теоретичного і практичного значення. Радше вони окреслюють перспективні напрями подальших наукових розвідок автора.

Загальні висновки

Дисертаційна робота Дужого Романа Володимировича на тему «Курсова підготовка військовослужбовців для участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки» є цілісним, завершеним авторським науковим дослідженням, виконаним на актуальну тему на високому теоретичному та практичному рівнях, якому притаманні наукова новизна, теоретичне значення та практична цінність.

Володіння методами наукового дослідження переконливо демонструє високий рівень наукової підготовки здобувача та належну якість виконаного дослідження. Дисертація виконана із застосуванням сучасних методів наукового пізнання та обробки отриманих даних, характеризується логічністю побудови, чіткістю викладу матеріалу, належним рівнем теоретичних узагальнень і практичних рекомендацій.

Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) галузі знань 01 Освіта/Педагогіка. За змістом, структурою, обсягом та оформленням дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), а також постанови Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (зі змінами).

Зазначене вище дає підстави вважати, що дисертаційна робота Дужого Романа Володимировича на тему «Курсова підготовка військовослужбовців для

участі в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки» відповідає вимогам, установленим для дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії, а її автор – Дужий Роман Володимирович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензент

к.пед.н., доцент,
доцент кафедри професійної освіти
в сфері технологій та дизайну
Київського національного університету
технологій та дизайну

Інна КОСЯК

